

*Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).
Спеціальність – 281.
Державне управління: удосконалення та розвиток. 2024. № 12.*

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2024.12.9>

УДК 330.3:332.12:316.774

Л. П. Горбата,

доктор філософії (PhD), доцент кафедри публічного управління та адміністрування, Національний авіаційний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-6576-8925>

**АГЕНЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЯК ІНСТРУМЕНТИ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В
УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА**

L. Horbata,

Doctor of Philosophy (PhD), Associate Professor of the Department of Public Management and Administration, National Aviation University

**REGIONAL DEVELOPMENT AGENCIES AS TOOLS FOR ENSURING
THE STABILITY OF TERRITORIAL COMMUNITIES IN THE
CONDITIONS OF THE INFORMATION SOCIETY**

У статті представлено ретроспективний аналіз діяльності Агенції регіонального розвитку (далі – АРР) як інструменту забезпечення стійкості територіальних громад в умовах інформаційного суспільства. Особливість АРР полягає в їхній ролі "посередника" між місцевими та регіональними бізнес-спільнотами і стратегічними цілями органів публічної влади цих рівнів щодо

сталого розвитку територій та забезпечення їх стійкості. Завдяки цьому їх діяльність у світі зазвичай позитивно впливає на розвиток територій, оскільки забезпечується узгодження дій учасників регіонального розвитку, гармонізація їх інтересів і вироблення спільних цілей та дій. Попри те, що АРР існують в Україні вже 20 років, процес їх інституціоналізації ще не завершено та продовжує розвиватися, з урахуванням різноманітних підходів, випробуваних протягом їхнього становлення. Визначено, що з початку створення цих інституцій в Україні їх діяльність не була спрямована на результат, була відірваною від життя та практики, мала непослідовний характер. Узагальнено основні виклики та перешкоди для повноцінного функціонування агенцій регіонального розвитку на регіональному та місцевому рівнях, зосереджено увагу на необхідності розуміння шляхів підвищення діяльності агенцій регіонального розвитку з метою забезпечення стійкості територіальних громад в умовах інформаційного суспільства та аспекти їх досягнення з орієнтацією на різні групи стейкхолдерів, зокрема міжнародних партнерів. Визначено основні напрями розвитку Агенцій регіонального розвитку в Україні, щоб вони могли стати центрами управління стратегічним розвитком регіонів і відкритими платформами для системної роботи з розкриття соціально-економічного потенціалу кожного регіону, використовуючи для цього всі доступні ресурси. Діяльність агенцій має сприяти поглибленню міжрегіонального співробітництва, економічної взаємодії, а також розробці та реалізації спільних проєктів між регіонами. Доцільно також ширше залучати інституції Європейського Союзу до процесів регіонального розвитку України, як у ролі фінансових донорів, так і як джерело найкращих практик, впровадження яких допоможе уникнути помилок, з якими вже зіткнулися інші країни на подібних етапах розвитку.

The article presents a retrospective analysis of the activities of Regional Development Agencies (hereinafter referred to as RDAs) as a tool for ensuring the stability of territorial communities in the conditions of the information society. The

peculiarity of the APR lies in their role as an "intermediary" between local and regional business communities and the strategic goals of public authorities at these levels regarding the sustainable development of territories and ensuring their sustainability. Thanks to this, their activity in the world usually has a positive effect on the development of territories, as it ensures the coordination of the actions of the participants in regional development, the harmonization of their interests and the development of common goals and actions. Despite the fact that APPs have existed in Ukraine for 20 years, the process of their institutionalization is not yet complete and continues to develop, taking into account the various approaches tested during their formation. It was determined that since the beginning of the creation of these institutions in Ukraine, their activity was not aimed at results, was detached from life and practice, and had an inconsistent character. The main challenges and obstacles for the full functioning of regional development agencies at the regional and local levels are summarized, attention is focused on the need to understand the ways of increasing the activities of regional development agencies in order to ensure the stability of territorial communities in the conditions of the information society and aspects of their achievement with orientation to different groups of stakeholders, in particular international partners. The main directions of development of the Regional Development Agencies in Ukraine have been determined so that they can become management centers for the strategic development of regions and open platforms for systematic work to reveal the socio-economic potential of each region, using all available resources for this purpose. The activities of the agencies should contribute to the revitalization of interregional cooperation, economic interaction, as well as the development and implementation of joint projects between regions. It is also advisable to involve the institutions of the European Union more widely in the processes of regional development of Ukraine, both in the role of financial donors and as a source of best practices, the implementation of which will help to avoid mistakes that other countries have already encountered at similar stages of development.

Ключові слова: регіональний розвиток, територіальні громади, сталий розвиток, інформаційне суспільство, стійкість, Агенції регіонального розвитку.

Keywords: regional development, territorial communities, sustainable development, information society, sustainability, Regional Development Agencies.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. На сучасному етапі розвитку Україна стикається з проблемою нерівномірного розвитку регіонів та внутрішньорегіональних диспропорцій. У Державній стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки ці питання визначено як ключові, що підкреслює необхідність розробки і впровадження спеціальних механізмів та інструментів, а також формування політик, спрямованих на забезпечення сталого розвитку всіх регіонів України, включаючи соціально-економічну та просторову інтеграцію депресивних територій, а також забезпечуючи стійкість територіальних громад в умовах інформаційного суспільства.

У контексті задекларованого в українському законодавстві курсу на євроінтеграцію відбувається активне впровадження європейських практик, зокрема в аспекті інституційного забезпечення регіонального розвитку. Важливою складовою інституційного забезпечення регіонального розвитку, як у Європі, так і в інших країнах, є Агенції регіонального розвитку (далі – АРР). Тому дослідження зарубіжного та вітчизняного досвіду їх діяльності як ефективного інструменту забезпечення стійкості територіальних громад в умовах інформаційного суспільства є науково значущим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Агенції регіонального розвитку є предметом наукового аналізу таких дослідників, як А. Гінкул, А. Ткачук, Ю. Жуковська, Є. Удод, В. Мамонова, Н. Балдич, Н. Гринчук та інших. Результати аналізу наукових праць з питань регіонального і місцевого розвитку в Україні свідчать, що дослідники здебільшого зосереджуються на ролях і моделях створення та функціонування АРР. Зокрема, науковці детально розглянули нормативну базу створення АРР в Україні, дослідили діяльність агенцій

місцевого економічного розвитку в контексті розвитку електронної демократії та як форму взаємодії органів місцевої та регіональної влади в рамках децентралізації. Також наголошується на ролі АРР у досягненні цілей Державної стратегії регіонального розвитку, наводяться приклади найкращих світових практик залучення стейкхолдерів до фінансування місцевого економічного розвитку, включаючи агенції регіонального та місцевого розвитку.

Особливість АРР полягає в їхній функції «посередника» між підприємницькими спільнотами на місцевому та регіональному рівнях і стратегічними цілями органів публічної влади щодо соціально-економічного розвитку територій. Завдяки цьому їхня діяльність у світі часто сприяє успішному розвитку територій, оскільки узгоджуються дії учасників регіонального розвитку та виробляються спільні цілі та стратегії. Хоча історія розвитку АРР в Україні налічує вже 20 років, процес їх інституціоналізації ще триває, проходячи етапи апробації різних підходів. Це зумовлює необхідність вивчення проблемних аспектів діяльності АРР, визначення чинників їх успіху і викликів, з якими вони стикаються в умовах інформаційного суспільства.

Мета статті – дослідити особливості становлення агенцій регіонального розвитку в Україні, окреслити проблемні аспекти їхнього розвитку та розробити рекомендації для АРР з метою забезпечення стійкості територіальних громад в умовах інформаційного суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процеси становлення АРР в Україні тісно переплітаються з особливостями їх інституціоналізації на міжнародному рівні. У зв'язку з цим заслуговує на увагу дослідження діяльності АРР як специфічного інституційного явища, що набуло поширення у 1980-1990-х роках у світі, де його концепцію запозичили європейські країни з досвіду США. Незважаючи на відмінності у формах і моделях діяльності, за даними Європейської Комісії, єдиною спільною рисою всіх АРР є те, що їхня діяльність спрямована на використання потенціалу конкретної географічної території [9].

Європейська асоціація агентств розвитку (EURADA) – міжнародна організація, що координує діяльність АРР в Європі, визначає АРР як

«організацію, чия основна місія полягає в підтримці колективного інтересу щодо розвитку певної території». Відповідно, АРР повинна мати тісні зв'язки з органами публічної влади на місцевому чи регіональному рівнях, що виявляється у питаннях управління, фінансування та визначення завдань розвитку території, й охоплювати значну географічну територію, але не більшу, ніж у межах країни [7].

Окремі дослідники відзначають, що АРР можуть відігравати позитивну роль у просторовому розвитку територій, оскільки, на відміну від органів влади, вони не є політично зангажованими і, на відміну від бізнес-структур, не орієнтовані на отримання прибутку.

Завдяки цьому, АРР, крім виконання функцій фінансового посередника між органами публічної влади та іншими установами/ організаціями, також сприяють підвищенню конкурентоспроможності місцевих підприємств і підтримують інтегрований підхід до розвитку території. З кінця 1990-х років їх діяльність розширилась завданням залучення всіх соціальних груп регіону, що сприяло активізації соціального капіталу.

Існує кілька підходів до визначення сутності АРР, що зумовлено різноманіттям їх функцій у різних країнах. Один з підходів охоплює всі структури, що беруть участь у розвитку території, за винятком органів влади та комерційних підприємств, і прирівнює їх до «спеціальних інститутів розвитку територій». Інший, «класичний» підхід, вбачає в АРР організації, створені за принципом партнерства між приватним, державним і громадським секторами для вирішення проблем розвитку певної території та забезпечення стійкості територіальних громад.

Міжнародний досвід пропонує агентства розвитку як випробуваний інструмент інституційної підтримки регіонального розвитку, де вони ефективно співпрацюють із владою і бізнесом як центри стратегічного планування й реалізації проєктів, що сприяють міжсекторальній співпраці та формують нове економічне середовище.

Створення аналогічної мережі для підтримки регіонального розвитку в Україні було заплановано на 2000 рік. Проте через брак ресурсів та обмеження, пов'язані зі створенням підзвітних облдержадміністраціям структур, реалізація проекту загальмувалась.

У період 2001-2015 рр., за підтримки міжнародних донорів та завдяки власним ініціативам, у більшості областей України сформувалися неприбуткові організації, схожі на АРР. Їх ефективна участь у регіональному розвитку та налагодженні комунікації з територіальними громадами, які були на стадії об'єднання, залежала від співпраці з місцевою та центральною владою, зокрема з органами місцевого самоврядування, які за своєю природою відповідальні за розвиток регіонів. У багатьох випадках така співпраця була успішною, хоча значною мірою влада все ще не повністю усвідомлювала потенціал цих агенцій.

Створення та ефективне функціонування АРР у кожному регіоні України є важливим напрямом нової державної регіональної політики, яка спрямована на забезпечення стійкості територіальних громад в умовах інформаційного суспільства. Підвищення інституційної спроможності АРР, що забезпечує розвиток регіонів та територіальних громад, визначено як пріоритет у Державній стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, а також у Національній економічній стратегії до 2030 року.

Закон України від 09.07.2022 № 2389-ІХ вніс зміни до статті 19 «Агенція регіонального розвитку» Закону України «Про засади державної регіональної політики», підсилюючи роль АРР у реалізації регіональної політики, розширюючи перелік засновників, завдань, а також уточнюючи аспекти фінансового та матеріально-технічного забезпечення. Постанова Кабінету Міністрів України від 21.10.2022 № 1203 затвердила нову редакцію Типового положення про АРР, яке встановлює загальні правила утворення, функціонування та ліквідації АРР, визначає їх завдання, структуру управління та джерела фінансування.

У нинішніх умовах воєнного стану перед АРР постали нові завдання, зокрема надання гуманітарної підтримки цивільним та внутрішньо переміщеним

особам, підтримка підприємництва, сприяння релокації виробничих потужностей, залучення інвестицій і міжнародної допомоги для подолання наслідків військової агресії РФ. Таким чином, АРР можуть виступати платформами для координації діяльності місцевих органів влади, бізнесу, громадських організацій та наукових установ у розв'язанні стратегічних та нагальних питань розвитку регіонів та забезпеченні стійкості територіальних громад в умовах відкритого інформаційного суспільства [2].

Станом на сьогодні АРР створені відповідно до законодавства у 22 регіонах, засновані обласними радами та обласними державними адміністраціями. Водночас в Донецькій області триває процес припинення діяльності АРР, а у Дніпропетровській області установа «Агенція регіонального розвитку «Офіс євроінтеграції» не відповідає новим вимогам постанови КМУ від 21.10.2022 № 1203. У 2023 році розпочали роботу АРР Волинської, Миколаївської областей, а також оновлена АРР Львівської області.

У 2023 році функціонувала 21 агенція регіонального розвитку (АРР) порівняно з 17 у 2022 році [4]. Основні напрями їхньої діяльності включали:

- участь у розробці, впровадженні, моніторингу та оцінці регіональних стратегій розвитку й відповідних планів дій;
- розробку проєктів відновлення та розвитку регіонів і територіальних громад та забезпечення їх стійкості;
- підготовку й реалізацію проєктів місцевого сталого розвитку, включно з проєктами державно-приватного партнерства (ДПП);
- підтримку стратегічного розвитку територіальних громад, консультаційну допомогу органам місцевого самоврядування (ОМС);
- залучення інвестицій та співпрацю з інвесторами;
- сприяння підприємству, розвитку експорту;
- проведення навчальних, просвітницьких заходів, тренінгів, а також організацію форумів, конференцій та круглих столів;
- міжнародну співпрацю;
- інші заходи з подолання наслідків воєнної агресії РФ [3].

Варто зауважити, що не всі зареєстровані АРР ведуть повноцінну діяльність. Щоб АРР могли брати активну участь у реалізації державної регіональної політики, готували та впроваджували проекти сталого розвитку територіальних громад, забезпечували їх стійкість, необхідне забезпечення їх стабільним фінансуванням, кваліфікованими фахівцями і залученням ключових стейкхолдерів регіонального та місцевого розвитку [4].

Окрім того, стійкість держави та суспільства передбачає здатність оперативно реагувати на безпекові виклики та досягати сталого функціонування, знижуючи вразливість до внутрішніх і зовнішніх загроз. Національна стійкість визначається як здатність країни й суспільства протистояти загрозам, адаптуватися до змін у безпековому середовищі та швидко відновлюватися після криз, підтримуючи стабільне функціонування [1; 6, с. 37]. Ідеї стійкості можуть бути реалізовані та перевірені практиками АРР, які виступають ключовими інструментами для сталого розвитку територіальних громад та забезпечення їх стійкості.

АРР в Україні зможуть ефективно виконувати свою місію, якщо на обласному рівні буде визнано, що конкурентоспроможність регіону досягається через інвестування ресурсів місцевої влади та бізнесу у пріоритетні напрями, що найефективніше реалізуються з допомогою такого інструменту як АРР. Серед таких напрямів:

- мобілізація регіональних стейкхолдерів (влади, бізнесу, громадськості) для реалізації цілей регіональної стратегії сталого розвитку;
- розвиток людського капіталу через стартапи для представників бізнесу, лідерські навички, інклюзію, підвищення професійних кваліфікацій [8];
- створення інфраструктури підтримки малого та середнього бізнесу, надання їм технічної допомоги;
- сприяння інноваціям і технологічним дослідженням;
- підтримка сталого розвитку сільських територіальних громад, зокрема через фінансові інструменти для фермерів та підприємців у сільській місцевості;

- посилення управлінських рішень органів місцевого самоврядування у співпраці з міжнародними партнерами тощо [5].

Такі ініціативи дозволять АРР стати ефективним інструментом для досягнення регіональних цілей розвитку, забезпечення стійкості територіальних громад в умовах інформаційного суспільства.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Для створення в Україні гнучкої та стійкої системи інституційного забезпечення регіонального розвитку, з урахуванням європейського досвіду, необхідно реалізувати комплекс заходів, зокрема:

- визначити чітку ієрархію та закріпити законодавчий статус регіонів відповідно до норм європейського права;

- завершити формування ієрархічної структури органів регіонального самоврядування, адаптованої до нової системи адміністративно-територіального устрою країни та особливостей кожного регіону. Досвід інших країн показує, що органи місцевого самоврядування, як представники інтересів населення, відіграють ключову роль у ініціюванні, координації та реалізації заходів регіонального розвитку;

- розробити національні механізми функціонування публічних інститутів на місцевому і регіональному рівнях;

- створити ефективні механізми контролю за їхньою діяльністю.

Агенції регіонального розвитку (АРР) мають стати центром управління сталим розвитком територіальних громад та інструментом для прозорої роботи над виявленням соціально-економічного потенціалу громад та забезпечення їх стійкості. Це передбачає ефективне використання всіх доступних ресурсів: людського капіталу, фінансових інструментів (наприклад, коштів Державного фонду регіонального розвитку, обласних бюджетів, грантів, кредитних ресурсів), а також залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій. Діяльність АРР також повинна стимулювати міжрегіональну співпрацю, економічну інтеграцію, розробку та реалізацію спільних міжрегіональних проєктів. Для досягнення цього варто внести зміни до Закону України «Про засади державної регіональної

політики» та Типового положення про АРР, зокрема щодо розширення їхніх можливостей у наданні платних послуг з метою формування власних бюджетів розвитку.

Враховуючи досвід зарубіжних інституцій регіонального розвитку, які досягли успіху за умов широкої участі ЄС та інших донорських організацій у місцевому економічному розвитку, доцільно впровадити практику активного залучення інституцій Європейського Союзу до процесу регіонального розвитку України. Це включає як фінансову підтримку, так і обмін кращими практиками, що дозволить уникнути помилок, з якими стикалися країни на аналогічних етапах розвитку. Це формує основу для подальших досліджень у цій сфері.

Література

1. Горбата Л. П., Синельник Т. Б. Особливості національної системи стійкості на рівні територіальних громад в умовах війни. Інвестиції: практика та досвід. № 22 (2023). С. 191-196. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/2568/2604> (дата звернення: 14.09.2024).

2. Грищенко І. М., Горбата Л. П. Пріоритетні напрями і шляхи забезпечення інформаційної відкритості в органах публічної влади. Public and municipal administration: theory, methodology, practice: Collective monograph. Riga: Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2020. Р. 20-40. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/39/716/1453-1> (дата звернення: 14.09.2024).

3. Децентралізація: Агенції регіонального розвитку. URL: <https://decentralization.ua/regional/agencies> (дата звернення: 14.09.2024).

4. Звіт про результати діяльності Агенцій регіонального розвитку у 2023 році. Київ. 2024. URL: <https://mtu.gov.ua/files/%D0%97%D0%92%D0%86%D0%A2%20%D0%90%D0%A0%D0%A0%20%D0%B7%D0%B0%20%202023%20%D1%80%D1%96%D0%BA%20%20%D1%84%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BB.pdf> (дата звернення: 14.09.2024).

5. Проблеми становлення агенцій регіонального розвитку в Україні: Аналітична записка. 2018. URL:

http://rdpa.regionet.org.ua/images/129/Analytical_Note_on_RDAs_April_2018.docx
(дата звернення: 14.09.2024).

6. Територіальні громади: механізми забезпечення стійкості : монографія / Грищенко І. М., Горбата Л. П. Київ, НУБіП України, 2024, 345 с. ISBN 978-617-8368-16-6 URL: <https://dglib.nubip.edu.ua/items/22dfbd9c-3afc-43d1-866c-b13b8c9b1626> (дата звернення: 14.09.2024).

7. Development Agency. EURADA: website. URL: <https://www.eurada.org/rdas-overview/awards> (дата звернення: 14.09.2024).

8. Gryshchenko, Iryna M., Kruhlov, V., Lypchuk, O., Lomaka, I., Kobets, Y. (2022). Infrastructural Development of Smart Cities as the Background of Digital Transformation of Territorial Units. *Cuestiones Politicas*, Vol. 40, № 73(2022), 233-250. URL: <https://produccioncientificaluz.org/index.php/cuestiones/article/view/38394> DOI: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4073.11> (дата звернення: 14.09.2024).

9. Regional Policy. European Commission: official website. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/index.cfm/en (дата звернення: 14.09.2024).

References

1. Gorbata, L. P. and Synelnyk, T. B. (2023), “Peculiarities of the national system of resilience at the level of territorial communities in wartime”, *Investments: practice and experience*, vol. 22, pp. 191-196, available at: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/2568/2604> (Accessed 14 September 2024).

2. Gryshchenko, I. M. and Gorbata, L. P. (2020), “Priority directions and ways of ensuring information openness in public authorities”, *Public and municipal administration: theory, methodology, practice* [Public and municipal administration: theory, methodology, practice], Izdevnieciba «Baltija Publishing», Riga, available at: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/39/716/1453-1> (Accessed 14 September 2024).

3. Decentralization (2024), “Decentralization: Regional Development Agencies”, available at: <https://decentralization.ua/regional/agencies> (Accessed 14 September 2024).

4. Ministry of Community and Territorial Development of Ukraine (2023), “Report on the results of the activities of Regional Development Agencies in 2023”, Kyiv, available at:

<https://mtu.gov.ua/files/%D0%97%D0%92%D0%86%D0%A2%20%D0%90%D0%A0%D0%A0%20%D0%B7%D0%B0%20%202023%20%D1%80%D1%96%D0%BA%20%20%D1%84%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BB.pdf> (Accessed 14 September 2024).

5. U-LEAD with Europe: Ukraine – Local Empowerment, Accountability and Development Programme (2018), “Problems of formation of regional development agencies in Ukraine”, available at: http://rdpa.regionet.org.ua/images/129/Analytical_Note_on_RDAs_April_2018.docx (Accessed 14 September 2024).

6. Gryshchenko, I. M. and Gorbata, L. P. (2024), *Terytorialni hromady: mekhanizmy zabezpechennia stiikosti* [Territorial communities: mechanisms for ensuring sustainability], NUBiP of Ukraine, Kyiv, Ukraine, available at: <https://dglib.nubip.edu.ua/items/22dfbd9c-3afc-43d1-866c-b13b8cfb1626> (Accessed 14 September 2024).

7. EURADA (2024), “Development Agency. EURADA: website”, available at: <https://www.eurada.org/rdas-overview/awards> (Accessed 14 September 2024).

8. Gryshchenko, I., Kruhlov, V., Lypchuk, O., Lomaka, I. and Kobets, Y. (2022), “Infrastructural Development of Smart Cities as the Background of Digital Transformation of Territorial Units”, *Questiones Politicas*, vol. 40, 73, pp. 233-250, available at: <https://produccioncientificaluz.org/index.php/cuestiones/article/view/38394> DOI: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4073.11> (Accessed 14 September 2024).

9. European Commission (2024), “Regional Policy”, available at: https://ec.europa.eu/regional_policy/index.cfm/en (Accessed 14 September 2024).

Стаття надійшла до редакції 03.12.2024 р.